

VLIV SPOLEČNOSTI NA POSUZOVÁNÍ OSOBNOSTI

Stanislava Svěchotová

Abstrakt

Ve svém příspěvku autorka propojuje dlouholeté osobní zkušenosti ze dvou oblastí aplikované psychologie. Navazuje na svůj předchozí článek (2009, roč. 3, č. 4) věnující se tématu osobní a kolektivní identity a na pozadí úvah o typických fenoménech dnešní doby srovnává odlišná pojetí a přístupy k osobnosti panující v oblasti personalistiky a v psychoanalýze.

Klíčová slova: personalistická praxe, psychoanalytický přístup, dobové fenomény, narcismus, charakterové patologie

THE INFLUENCE OF SOCIETY ON PERSONALITY ASSESSMENT

Abstract

In her contribution, the author links her long time personal experiences from two areas of applied psychology. Following her previous article (2009, Vol. 3, No. 4) on personal and collective identity and on the background of reflections on typical phenomena of our days, the author compares different theories and approaches to personality in human resources management and in psychoanalysis.

Keywords: human resources practice, psychoanalytical approach, contemporaneous phenomena, narcissism, character pathologies

Došlo do redakce: 8.3.2010

Schváleno k publikaci: 8.5.2010

1. Formulace problému

K volbě a způsobu zpracování příspěvku mě inspirovaly dlouholetá zkušenost psychologa působícího v oblasti psychologie práce a organizace a profesní příklon k psychoanalytickému pojetí lidské psychiky, k prostředí individuální psychoanalytické psychoterapie. Jde o pokus o smysluplné propojení a sdělení osobních zkušeností ze dvou sfér aplikované psychologie, které se výrazně liší způsobem chápání vnější a vnitřní psychologické reality člověka. Jedná se o oblasti odlišného diskurzu představujícího určitý způsob porozumění skutečnosti, který se charakteristickým způsobem promítá do jazyka, jehož možnosti tak podstatně ovlivňuje. Nutno poznamenat, že psychoanalytický přístup, typický analyticky rozebírajícím postojem k osobnosti i společenským jevům a hodnotám a snahou porozumět motivům skrytým za individuálními, skupinovými i společenskými projevy a tendencemi, je jev v oblasti personalistiky neobvyklý. V průběhu patnáctileté práce na výběrových řízeních ve státním sektoru i podnikatelské sféře jsem se však opakovaně setkávala s některými jevy, jejichž specifický situační kontext spojený s psychologickým posuzováním lidí mě vedl k hlubšímu zamyšlení nad tímto fenoménem, který se stal běžnou součástí naší společenské reality. Pokusím se nastínit zde dobový kontext rámuující okolnosti a kritéria posuzování osobnosti a jejich atributů.

2. Některé dobové fenomény

Zdá se dnes zřejmou skutečností, že většina lidí je neustále konfrontována s příslušností k mnohočetným systémům sociálních vztahů a rolí vzniklých na základě rozvoje techniky a nebývalé společenské globalizace. Všichni se musíme vypořádávat s faktem, že jsme plně respektováni, pouze splňujeme-li požadavky, které na nás tyto role kladou. Tato realita se týká i nás, kdo ve složitém sociálním prostředí opakovaně zaujímáme autoritativní role posuzovatelů. Právě asymetrické situační uspořádání posuzovatel – posuzovaný je hlavní podobou vzájemného intersubjektivního vztahování typického pro oblast personalistiky. Povaha tohoto vztahu spojená se škálou oboustranných emocionálních nuancí zde však nebývá předmětem odborného zájmu (*tak jako přenosové a protipřenosové fenomény v psychoanalýze*). Psychologové svou pozornost zaměřují téměř výhradně na diagnostické nástroje a posuzovaného, který je vnímán jako předmět jejich výzkumu, objekt formovatelný (*někdy téměř nekonečně*) zvnějšku, aniž by vyvíjel svou vlastní vnitřní dynamiku.

Důsledkem společenského i technologického rozvoje je i růst hladiny stresu, se kterým se musíme vyrovnávat. I díky neustálému přísunu informací z vnějšího světa vyvolávajících v nás širokou škálu emocí se zdá, že ohrožení globalizované společnosti selhávajícím jedincem a zároveň jedince patologickou společností jsou významné hrozby současnosti. „*V prostředí tvrdé konkurence, která se blíží darwinovskému principu boje o přežití, může neschopný jedinec určitý sociální systém nejen poškodit, ale v krajním případě dokonce zcela zlikvidovat*“ (Koubek, 2007, str. 55). Z tohoto úhlu pohledu rostou nároky na psychologa obzvláště při výběru osob na pozice spojené s významnou sociální a výkonnou mocí.

Pro dnešní dobu je také typická ztráta jakékoli míry odrážející se ve snaze bořit dosavadní hranice a hodnoty, v příklonu k drogám, sektám, ideologiím. Filozofové, sociologové, teologové a další často vidí společného jmenovatele úpadkových jevů současné civilizace v diskreditaci nadosobních hodnot - (*ztrátě idealismu*), které byly nahrazeny konzumem a návykem na komfort. Francouzská psychoanalytička J. Chasseguet-Smirgelová (2001, s. 159 - 160) nachází souvislost mezi současnou úrovní

techniky „posilující iluzi hladkého vesmíru a byrokracií, která se z něj vyvíjí a zaplňuje jej překážkami“, a snadností, jakou se v nás aktivuje forma duševního života, za níž stojí princip slasti a primární procesy. Takový duševní život koinciduje s perverzním myšlením slibujícím dosažení nivelizovaného světa homogenity skrze análně-sadistickou regresí, tj. světa, „kde se dá dělat cokoli“ a „všechno je možné“, a v němž je pregenitalita rovna genitalitě (tzn. stírá se rozdíl mezi generacemi a pohlavími). Současný svět autorka vnímá jako „tragický cirkus, kde je pokušení vyhladit břicho matky země apokalyptickým výbuchem stále naléhavější“.

Psychoanalytik M. Šebek (1995,1999), který se dlouhodobě zabývá etickým rozměrem společnosti a psychickým a sociálním totalitarismem, poukazuje na D .W. Winnicotta, když tvrdí, že zralost a etika společnosti nemůže být dál než je úroveň psychické maturace většiny jednotlivců v ní. Naši posttotalitní společnost vidí jako společnost prodávající vývojovou krizi, která má psychický charakter, v němž jde o konflikt mezi regresivními psychickými silami a touhou po růstu. Na jedné straně regresivní síly touží po splývání s mocným objektem, který by zajistil věčný pocit bezpečí a zbavil člověka zodpovědnosti. Politický tvar nachází tato fantazie například v představě silného státu přerozdělovajícího velké finanční prostředky a zajišťujícího maximum tzv. sociálních jistot, přičemž minimální diferenciaci společnosti má ochránit jedince před závisostí a bolestí z vlastních slabín a nedostatků. Druhý pól konfliktu tvoří síly toužící po diferenciaci objektu a subjektu, které si přejí projít sice dlouhou, ale ryzí cestou ke zralosti a individualitě (1995).

Šebek používá při pohledu na individuální i kolektivní Nadjá v posttotalitním světě teorii totalitních objektů, mocných autorit, které člověk internalizoval v průběhu svého vývoje (*jde především o zvnitřněné rodičovské postavy a jejich pozdější extenze*). Internalizací vstupují do struktury psychického aparátu, v němž se stávají určitými způsoby myšlení a prožívání (*v oblasti působnosti Já a jáské identity*), nebo vytvářejí systém hodnot a pravidel (*v oblasti Nadjá*). Je jimi zasažen i ideál Já - např. když žádoucí, pro jedince hodnotná moc je mocí teprve tehdy, má-li totalitní ovládací charakteristiky. Totalitní objekty jsou rané endopsychické struktury, jejichž totální moc je prožívána jako intruzivní a předpokládá úplnou poslušnost a identifikaci s nimi. Jejich funkcí je i schopnost poskytovat zastřešení pro nezralé osobnostní struktury, u nichž bývá touha po závislosti a pasivitě. Také potřeba vyplnit prázdná místa psychiky, strach z chaosu a nedostatek vnitřních pevných norem a ideálů vede k potřebě silného vnějšího objektu pro vlastní identifikaci, která má nepevné psychické struktury dodat směr a smysl (1999). Totalitní objekty ve své vnější a vnitřní podobě vystihují povahu totalitní společnosti a totalitní mysli - externí objekty je možno nastolit nebo odstranit například revolucí nebo válkou, změny těch vnitřních jsou závislé spíše na evoluci, rodinné výchově, způsobu transgeneračního předávání. Jednou z hlavních charakteristik totalitních objektů je, že blokují normální vývoj k oidipovskému komplexu a pohlavním a generačním rozdílům (1995).

Je patrné, že dnešní počítačové době spojené s filozofií rychlého profitu a neomezených možností, konzumem a spotřebou zboží vyhovují instrumentální vztahy dle okamžité použitelnosti. V nich se přirozené individuální, genderové a generační odlišnosti a specifika stírají. Nositelem těchto hodnot se stává rodina (*resp. primární pečující osoby*), skrze niž dítě vnímá vnější svět. Na úrovni této nejstarší civilizační jednotky došlo v posledních desetiletích k významným změnám, které ovlivnily kvalitu a kvantitu péče ve všech vývojových stádiích dětí - stále více dětí tak prožívá mnohočetné změny ve fungování i struktuře jejich dominantních emočních a sociálních vztahů. Jde například (podle Pöthe, 2001) o změny ve stálosti a délce trvání partnerských svazků, o diverzifikaci forem rodinného a partnerského soužití a nárůst počtu dětí narozených a žijících mimo

manželství. Paralelně se změnami na úrovni rodičovské péče se mění i sociální prostředí rodiny. Sociálně patologické fenomény jako násilí na ulicích, komerční zneužívání dětí, plošné rozšíření drog, neohraňovaná brutalita v médiích, ale i nárůst automobilismu kladou na rodiče kvantitativně i kvalitativně mnohem vyšší nároky, než tomu bylo před dvaceti či třiceti lety (2001).

Také rodiče dnes kladou na své děti mnohem vyšší nároky, než tomu bylo dříve a řada z nich své potomky připravuje na kariéru už od nejútlejšího věku. V případech, kdy v rodinné jednotce vládne hodnotová jednostrannost a emocionální prázdnota, děti prožívají narcistické zneužívání a později inklinují ke kompenzatorní grandiozitě vyvěrající z nevědomého pocitu méněcennosti vyprovokovaného nedostatečným nasycením rané potřeby lásky a uznání. Narcistické sklony se mohou projevit už v dětství, a pokud jimi trpí i rodiče, dítě v nich vědomě nebo nevědomě podporují (*chtějí, aby bylo nejzdatnější, nejchytřejší, nejkrásnější atd. a netolerují mu, když se cítí slabé*). Lidé trpící patologickým narcismem selhávají jako partneři a rodiče, ale v práci mohou být úspěšní. Hlavně proto, že se soustřeďují především na sebe a vlastní úspěch je pro ně rozhodující. O druhé se příliš nezajímají, ze vztahů s nimi si vybírají to, co potvrzuje jejich pozitivní mínění o sobě.

3. Personalistická praxe – její rutina a úskalí

Hodnotové posuny a trendy v postmoderní společnosti na jedné straně dokreslují toleranci k nejrůznějším životním rozvrhům a způsobům chování, na druhé straně se zdá, že ideje jsou nahrazovány manažerstvím, konkurencí co neoptimálnějšího a nejschůdnějšího řešení momentální situace. V psychoterapii jsou v módě *“takzvané moduly, standardizované psychoterapeutické postupy aplikovatelné na určité psychické poruchy či symptomy – snad jen krůček vede k nahrazení psychoterapeuta computerem”* (Poněšický, 2003, str. 50). V oblasti personalistiky je situace obdobná. Industriální společnost, která je nazývána obdobím vzrůstajícího narcismu, charakterizuje snaha po maximalizaci zisku, cena člověka se řídí podle užitku a měřítkem se stává úspěch, sláva, peníze. Společenská situace je typická rychlostí změn s nutností měnit zaměstnání, bydliště, chování, přizpůsobovat se podle měnící se poptávky. Díky své globalizaci nutí společnost jednotlivce ke každodennímu pohybu ve složitých vztahových sítích – to mu přináší v různé formě uspokojení potřeb, ale i neustávající tlak na splňování vnějších požadavků.

Odras těchto dobových trendů je v personalistické oblasti vyjádřen v modelech definujících nároky na člověka. Ať už jde o univerzální definice, co má či nemá mít nebo více specifické standardy a kompetence pro konkrétní oblasti, afinita k vnějším kritériím je zde zřetelná. Autorita testů, dotazníků a behaviorálně zaměřených přístupů umožňujících poměrně rychle hladkou klasifikaci osobnosti je zde velká. Na rozdíl od psychoanalytického přístupu tyto metody lépe umožňují jednoznačný popis posuzovaných osob a nenavozují složité hypotézy o jejich vnitřním světě. V situacích výběru je dnes možné volit z široké škály postupů umožňující kombinovat více metod, takže diagnostika se někdy podobá dlouhodobějšímu assessmentu. Ten mohou následovat rozvojové programy či koučování upravené podle požadavků zadávající firmy. Tyto postupy jsou poměrně rozšířené, i když ne univerzální - zvláště tam, kde výkon práce není podstatně ovlivnitelný druhými, je snadno měřitelný, nenáročný na komunikační schopnosti, lze získat potřebné poznatky efektivněji. Prediktivní hodnotu metod snižují i simulační riziko a riziko chabé výzvy - někteří lidé modelové situace zvládají, v sociální realitě jsou však vystaveni okolnostem, pod jejichž vlivem selhávají, jiné lidi naopak motivují reálné situace.

U některých profesí je povinnost absolvovat psychologické vyšetření zakotvena přímo v zákoně (*například při vstupu do služebního poměru v bezpečnostním sboru*). Pokud uchazeč neprojde psychodiagnostickou procedurou úspěšně, je písemně informován o své osobnostní nezpůsobilosti k přijetí. Takové označení (*podle konsensu oborové obce vyjádřeného ve vyhlášce MV*) spojené se znehodnocujícími konotacemi u dotčených osob vyvolává potřebu reparace a touhu po odplatě. Za rok účinnosti vyhlášky byl také ze sboru Policie ČR evidován třicetinasobný nárůst odvolání proti závěru psychologa oproti minulosti, kdy se závěrem vyšetření nebyl uchazeč seznamován automaticky. Zmnožily se i hostilní reakce mající reparovat zraněné Já „*nezpůsobilých*“ např. v podobě zdůvodnění jejich odvolání devalvací osoby psychologa, jeho zaujatostí a nekompetencí, i výhrůžek směrem k jeho osobě (*osobní zjištění a evidenční údaje Policejního prezidia PCR za r. 2008*).

Situace posuzování druhého s sebou vždy přinášejí množství interpersonálních i intrasubjektivních konfliktů a pocitů, často nereflektovaných a popřených posuzovaným i posuzovatelem. Navozují etické problémy vztahující se jak k vlastnímu vyšetření navozujícímu mocenské postavení posuzovatele (*a závislost posuzovaného, který chce být pozitivně hodnocen*), tak ke způsobu interpretace a případnému zveřejnění jeho výsledků. Zvláště, pokud posuzujeme osobnost podle požadavků laického zadavatele, který chce být o vyšetřovaném informován. Můžeme odhalit subtilní tendence k prožívání sebe i vnější reality, nepřiznané motivy a komplexy vyšetřovaného, jichž si ani on sám není vědom.

I v personalistické praxi se tedy musíme vypořádávat s vnitřními konflikty pramenícími z vědomí možných negativních následků prezentace našich exploračních zjištění a závěrů o druhých lidech. Setkávala jsem se s různými způsoby vyrovnávání se s touto situací. Kromě toho, že se potýkáme s přirozenou omezeností jazykových prostředků při vyjádření emocionálních obsahů a kontextů jedince, používáme škálu typických individuálních obranných mechanismů umožňujících nám jak vyhnout se nelibým pocitům, tak si také užít trochu slasti. Například z některých písemných posudků je patrné obranné sebezaštítění posuzovatele nesrozumitelným důležitě znějícím akademickým jazykem, který má potvrdit jeho expertní význam, jindy se psycholog skrývá za standardizovanými formulacemi poskládanými z inventářů vět shromážděných pod konstruktovými kategoriemi, jindy v popisu osobnosti dokonce dominují čísla a grafy, které by měly být spíše ilustrací k textu. Ty často pro exaktně uvažující lidi reprezentují vědeckost a mohou být zaměněny za skutečnou věrohodnost. Některá nevědomá obranná opatření tak reprezentují externalizaci vlastní hodnotící funkce do odosobněných jazykových útvarů, statistik a tabulek, takže psycholog jako by byl z posuzování druhého vyloučen (*a chráněn tak před jeho odplatou*). Nežádá se možné vidět i zcela nestrukturované výstupy představované protiřečícími si fakty a domněnkami, které spíše než výkladový rámec osobnosti reprezentují slabá místa posuzovatele (na tento stav upozornil např. Hroník, 2002).

4. Osobnost v psychoanalytickém pojetí

Psychoanalytický přístup k osobnosti předpokládá, že všechny její rysy v souvislosti s kulturním prostředím a dobou preferované a vnímané jako žádoucí, užitečné kompetence, mohou být i akcentované a nezdravé, spojené s řadou abnormních motivací (*to, co psychoanalýza pokládá za vážnou charakterovou patologii, deskriptivní psychiatrická klasifikace jako nozologickou jednotku často nepostihuje*). I na „psychometricky korektním měření (assessmentu)“ lze dokumentovat, jak mohou nevědomé procesy způsobovat chybu měření, pokud vedou ke specifické „slepotě“.

Například situaci, kdy se různí pozorovatelé-hodnotitelé neshodnou v názoru na posuzovaného, lze vysvětlit odlišným zaměřením pozornosti nezbytně spojeným s jejich subjektivitou. Také dobrá znalost testů, dotazníků a matematicko statistických metod sama o sobě nepostačuje k porozumění psychice jedince, resp. jejím nevědomým procesům. Koneckonců každou otázku reprezentovanou položkou dotazníku lze posuzovanému položit přímo – jistě i zde odpoví v kongruenci se svým sebepojetím.

V psychoanalytickém pojetí osobnosti se tedy strukturou rozumí její celková organizace a fungování, fixace na vývojových stupních, vytvoření určitých obranných mechanismů, jáských funkcí, ideálu i norem chování, specifická rovnováha mezi autoplastickým a aloplastickým přizpůsobením a tím vším ovlivněný charakter člověka. Významná je povaha vztahovosti, k jejímuž porozumění přispěla teorie objektivních vztahů (O. Kernberg, M. Kleinová, W.R.D.Fairbairn, M. Balint, D. W. Winnicott, H. Kohut a dal.). Odlišně strukturované osobnosti v tomto pojetí mohou vykazovat výrazné vnější podobnosti, stejně jako se podobně strukturovaní lidé mohou enormně lišit například ve výkonových oblastech. Nutnost zkoumat vnitřní poměry osobnosti¹ tak vychází ze skutečnosti, že řada vnějškově adaptovaných jedinců potřebuje pro svou vnitřní strukturu nalézat zpevnění ve vnějším objektu. I jedinci, kteří nemají schopnost se prosadit a touží po vyniknutí, se často úspěšně podílejí na velikosti druhého (*přimknutím se k autoritě vůdčí osobnosti, ztotožněním se skupinou, institucí, ideologií apod.*). K tomuto účelu mohou dobře posloužit i rozbujelé institucionální struktury poskytující zastřešení pro konfuzní identitu konformních jedinců i příslib uspokojení těm, kteří touží po moci (*a jejichž destruktivní potenciál se často poté, co zaujmou významná mocenská postavení, stává likvidační*).

Charakterové patologie, stavy, u nichž hlavní porucha nespočívá v přítomnosti symptomu v deskriptivně psychiatrickém smyslu, ale spíše v deformaci povahy, mají ze společenského hlediska dalekosáhlé účinky. Domnívám se, že charakter jednotlivců ovlivňující lidskou společnost zásadněji než jejich výkonové kvality, nelze postupy obvyklými v personalistické praxi dostatečně prozkoumat. Už proto, že o něj většinou nejde zadavatelům ani hodnotitelům. Dnešní společnost vyžaduje lidi iniciativní a výkonné, vybavené konkrétními znalostmi a druhy schopností - málokterou instituci však zajímá například schopnost udržovat dlouhodobé respektuplné citové vazby. Tak i člověka s narcistickou poruchou osobnosti a vážně narušeným vztahem k morálním hodnotám často čeká slibná kariéra. Zdá se mi na závěr příhodné připomenout tematiku prací E. Fromma, ve které spojuje psychoanalytické popisy vývojových stadií člověka a neurotických fixací se společenskými systémy, resp. vývojovými stadii kapitalismu. Fromm rozlišoval produktivní a neproduktivní charakterové orientace lišící se schopností člověka používat síl a realizovat možnosti v něm uložené. Mezi neproduktivní charakterové zařadil hluboce nevědomou nekrofilní orientaci vznikající jako následek zbrzděného růstu. Charakterizuje ji příklon ke všemu neživému, zpusťšenému, nutkání měnit živé na neživé, rozbít násilím živé vztahy. Jako náš všední život ukazuje ničení životního prostředí, atomové zbrojení, likvidaci přírody i sebe sama vědou, technikou apod. Nekrofilní člověk miluje vše mechanické, je hnán touhou proměnit organické v anorganické a chápat život

¹ K často užívaným postupům patří třídící techniky a sebesposuzovací škály, metoda volné výpovědi, sledování reakčního času na podnětová slova a strukturované dotazníky. Je diskutabilní, do jaké míry jsou schopny postihnout skutečné sebepojetí respondenta, který je omezován zvolenými položkami i oblastmi, ke kterým se vztahují. Další metody jako testy chování a morální dilemata jsou spíše doplňkové. Ani objektivní testy, jejichž záměr testovat hodnověrnost je skrytý, nebo metody psychofyziologické, rozšířené u bezpečnostních služeb, nejsou spolehlivé.

mechanicky. Význam u něj má vzpomínka, nikoliv živý prožitek. Jde o neschopnost dosáhnout vývojového stupně za hranicí narcismu a lhostejnosti. Ty Fromm chápe jako další neproduktivní charakterové orientace vyznačující se odstupem ve vztazích.

Základ dalšího, receptivního charakteru tvoří přesvědčení, že všechno, co člověk může dostat, zejména zdroj lásky a uznání, leží vně jeho samého, což znamená pocit bezmoci a závislost na přízni ostatních. Pocit oceňování sebe se kryje s pochvalou, množstvím lásky od okolí. Vlastnický typ je ryze konzervativní, jeho nejvyšší hodnotou je majetek a jeho hromadění, spoření až lakotnost. Klade důraz na moc a čerpá pocit vlastní ceny z toho, co má. Také vykořisťovatelský typ je toho mínění, že vše, co člověk potřebuje, leží vně něho, ale bere si to násilím, což odpovídá přibližně stadiu raného kapitalismu. Osobnost vykořisťující soupeří s ostatními, baží po vyniknutí s představou, že musí s jinými, usilujícími o to samé, bojovat a nad nimi zvítězit. Fromm se domníval, že postupně se bude stále více prosazovat takzvaný tržní typ člověka přizpůsobujícího svoji osobnost měnlivému očekávání, poptávce, poplatného trhu a úspěchu. Taková osobnost si váží sama sebe podle potvrzujících reakcí ostatních, je tudíž lehce přizpůsobivá, plovoucí vždy po proudu. Získává hodnoty, které na trhu „frčí“ za účelem úspěchu. Produktivní charakter se takovému tlaku přizpůsobování vzepře ve prospěch vlastní seberealizace a svobodného cílevědomého sociálního jednání. Je schopen produktivní lásky spojené s péčí, odpovědností, úctou a porozuměním.

5. Závěr

Nereflektované pocity a konflikty ve vnitřním světě lidí souvisejí s mnoha problémy v oblasti intersubjektivního vztahování a s reálnými mezilidskými konflikty. Významně ovlivňují institucionální kulturu i skupinové klima a jsou součástí nevědomého motivačního základu k výběru profese i společenského segmentu, v němž člověk realizuje své aktivity. Imunní vůči vlastním nereflektovaným (*narcistickým a dalším*) popudům a potřebám nejsou personalisté ani psychoanalytici, a to ani v institucionalizované sféře své působnosti. Nabízí se otázka, zda a jak se v oborových obcích projevuje nevědomá dohoda o vyloučení zneklidňujících témat z veřejné rozpravy. Tak jako v ostatních společenských segmentech, i zde se frekventovanými problémy stávají politika a distribuce autoritativních mocenských vztahů, idealizace, autoritářské projevy, protekcionismus a dal. Psycholog-psychoanalytik, na rozdíl od psychologa-personalisty, je nucen podstoupit intenzivní víceletý sebezkušenostní trénink vedoucí jej k vnímavosti vůči narcistické stránce vlastní povahy a dalším, často obtížně přijatelným tendencím, a učí jej s nimi vhodně nakládat (*nikoli je popírat, případně externalizovat, projikovat do druhých atd. - v duchu nevědomých obranných mechanismů, o nichž píše např. Anna Freud*). V personalistice se oproti tomu zdá chybět zvědavost, jaká slepá místa i my posuzovatelé ve své struktuře nevidíme a zda fenomén expertnosti nepřevládá nad skutečným sebe-porozuměním. Psychoanalytický přístup se tak jeví neslučitelný se sociální i výkonnou funkcí personalistiky a její rutinní praxí, jež je navázaná na zakázku trhu a požadavky profesí spíše než na potřebu hlouběji porozumět explorovaným osobám.

Literatura:

- Česko. (2004). Vyhláška č. 487/2004 Sb. *O osobnostní způsobilosti, která je předpokladem pro výkon služby v bezpečnostním sboru.*
- Česko. (2003). Zákon č. 361/2003 Sb. *O služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů.*
- Freud, A. (2006). *Já a obranné mechanismy.* Praha: Portál.
- Fromm, E. (1992). *Mít nebo být.* Praha: Naše vojsko.
- Fromm, E. (1969). *Lidské srdce, jeho nadání k dobru a zlu.* Praha: Mladá fronta.
- Fromm, E. (1997). *Anatomie lidské destruktivity.* Praha: Lidové noviny.
- Hroník, F. (2002). *Poznejte své zaměstnance – vše o assessment centre.* Brno: ERA GROUP.
- Chasseguet-Smirgel, J. (2001). *Kreativita a perverze.* Praha: Portál.
- Koubek, K. (2007). *Test kresby lidské postavy.* Praha: Testcentrum.
- Poněšický, J. (2003). *Úvod do moderní psychoanalýzy.* Praha: Triton.
- Pöthe, P. (2001). *Kriminální chování a kvalita raného vztahu.* Praha, Futurum.
- Šebek, M. (1999). Identita v posttotalitní realitě. *Revue psychoanalytické psychoterapie*, 1, 1, 7 – 15.
- Šebek, M. (1995). Nadjá v post-totalitním světě. *Československá psychologie*, 6, 550-558.

O autorce:

Mgr. Stanislava Svěchotová působí jako soukromý psycholog, patnáct let pracovala v republikových policejních a zpravodajských složkách.

Kontaktní údaje:

adresa: Španielova 1297/84, Praha 6, Řepy, 160 00, tel. 777 028 479,
e-mail: svesta@centrum.cz

Svěchotová, S. (2010). Vliv společnosti na posuzování osobnosti. *E-psychologie* [online]. 4 (2), 41-48 [cit. vložte datum citování]. Dostupný z WWW: <<http://e-psycholog.eu/pdf/svechotova2.pdf>>. ISSN 1802-8853.